

Die Pronomina oder Fürwörter — Die Voornaamwoorde

Pronomina sind Wörter, die als Stellvertreter anderer Wörter auftreten: Die leerling skryf (skrywe) 'n brief, **hy** is baie vlytig (Der Schüler schreibt einen Brief, er ist sehr fleißig). Dis die boek van die leerling. Is dit sy boek? (Das ist das Buch des Schülers. Ist das sein Buch?).

Die Arten der Pronomina — Soorte Voornaamwoorde

Die Pronomina teilt man außer nach ihrer Stellung im Satz auch noch nach ihrer Bedeutung und Beziehung in folgende Klassen ein:

1. Das Personalpronomen	Die persoonlike Voornaamwoord
2. Das Possessivpronomen	Die besitlike Voornaamwoord
3. Das Demonstrativpronomen	Die aanwysende Voornaamwoord
4. Das Relativpronomen	Die betreklike Voornaamwoord
5. Das Interrogativpronomen	Die vraende Voornaamwoord
6. Das Indefinitivpronomen	Die onbepaalde Voornaamwoord

1. Das Personalpronomen — Die persoonlike Voornaamwoord

a) Das persönliche Fürwort kann entweder als Subjekt oder als Objekt eines Satzes auftreten.

1. als Subjekt: Einzahl

ek ich
jy (u) du (Sie)
hy er
sy sie
dit es

Mehrzahl

ons wir
jul(le) (u) ihr (Sie)
hul(le) sie

2. als Objekt: Einzahl

my mir, mich
jou (u) dir, dich
hom ihm, ihn
haar ihr, sie
dit (hom) ihm, es

Mehrzahl

ons uns
jul(le) (u) euch (Ihnen)
hul(le) ihnen, sie

Beispiele: Waar is **u** vader? — **Hy** is in die tuin.
Moeder is siek. — **Sy** lê in die bed.
Hoe lyk die weer? — **Dit** lyk nog maar dreigend.
Waar is die kinders? — **Hul(le)** is in die skool.
Wat maak **jul(le)** op die stoep? — **Ons** speel met die bal.

Wat maak jy hier? — Ek wag vir Oupa.
Die baas het my die brief vir jou gegee.
Die seun ry stasie-toe. Gee (vir) hom die possakkie.

b) Gebrauch des Personalpronomens — Gebruik van die persoonlike Voornaamwoord:

1. Neben der Form **ek** kommt auch noch **ekke** vor. Obwohl weniger gebräuchlich, wird diese Form als Antwort auf eine Frage gern angewandt: Wie het dit gedoen? — Ekke. Oder verneinend: Nie ekke nie.
2. Im Pl. hat das als Subj. und Obj. gebrauchte persönl. Fürwort dieselben Beugungsformen: **ons** — **jul(le)** — **u** — **hul(le)**: Ons gaan dorp-toe. Die mandjie rose is vir ons. Die gebräuchlichen Anredeformen sind **jy**, **jou** und **julle**: Wat sal jy doen? — Dis nie mooi van jou nie. Julle moet gaan slaap.

Ann.: (i) Die Form **gy** ist im Afr. bereits archaisch und selten geworden. Es kommt vor bei der Anrede des Allerhöchsten: „O Gy wat oor ons lot regeer...“

(ii) Die Form **jou** wird auch in Ausrufen angewandt: Jou vabond! Jou stoute kind!

3. In der 3. Pers. wird das geschlechtsandeutende Pronomen nur für das natürliche Geschlecht gebraucht: Die os is nie in die kraal nie, **hy** is ingespan. Die koei het ek gesien, **sy** is in die mielielande. Die skip het vergaan, **dit** is die derde in hierdie jaar.

Ann.: (i) Ist ein geschlechtsloses Subst. jedoch etwas Lebendes, so wird oft statt **dit** das Pronomen **hy** (hom) angewandt: Hierdie boom is al oud, maar **hy** dra baie.

(ii) **Hy** wird oft auch gebraucht, um einen Zustand oder eine abgeschlossene Handlung anzudeuten: Kom help ons die kar uit die modder trek — Nachdem dieses gelungen ist, sagt man: Daar is **hy** (d. h. fertig).

4. Die Höflichkeitsform ist in der Einzahl und Mehrzahl **u**¹⁾. Diese Form kommt in der Umgangssprache in Südafrika nur wenig vor. Höflichkeitshalber wird meistens der Name oder Titel des Angeredeten wiederholt: Dag Oom, sal Oom binnekom? (S. Anrede im Afr. S. 46.)

Beispiele:

Freundschaftsform: Rook **jy** 'n sigaar? Is dit **jou** pyp? — Nee, dis nie myne nie, dis my broer s'n.

Höflichkeitsform: Rook **u** 'n sigaar? Is dit **u** pyp? — Nee, dis nie myne nie, dis my broer s'n.

¹⁾ **u** ist aus der früheren höflichen Anrede Uwe Edelheid (U E), Euer Hochwohlgeboren, entstanden.

Übungen — Oefeninge

- a) Bilde kleine Sätze mit: sy, dit, hulle, ons, jou, hom, ek, u!
b) Unterstreiche in nachfolgenden Lesestücken sämtliche persönlichen Fürwörter!

Lesestücke — Leesoeefeninge

1. 'n Eierdief

'n Jakkals wat vandag maar net nog in Suidwes en in die Kalahari aangetref word, is die Kama of Asse, soos die inboorlinge hom noem. Hy is baie kleiner as die gewone jakkals en sy vel lewer uitstekende bont. Die inboorlinge stel sulke velle baie op prys vir karosse.

Daar hy een van die kleinste jakkalsies is, het jy baie velle nodig om 'n mantel te maak. So waardevol is die velletjie dat baie Betsjoeanas Kamajag as 'n lewensberoep gekies het en alles in hul vermoë doen om die slinkse diertjie in die hande te kry.

Hierdie jakkalsie is baie lief vir eiers wat voëls op die grond lê, veral vir volstruiseiers. Die Kama is baie behendig om die kos van so'n eier beet te kry. Die dop is mos baie dik en sterk, en daar die Kama maar 'n klein diertjie is, kan sy tande niks maak aan die groot, gladde, ronde eier nie. Maar let op hoe slim is hy. Met sy voorpote rol hy die eier tot hy by 'n groot klip kom en hy stamp dit dan so hard daarteen dat die dop moet bars en hy die kos dan kan oplek. As daar nie 'n klip naby is nie, stamp hy somaar die een eier teen die ander.

Hierdie interessante diertjie is vinnig aan die uitsterf; sy mooi vel is tot sy groot nadeel. Vroeër jare was hul volop tot na aan die Kaap, maar hul het altyd noordwaarts terug getrek voor die witmens, totdat hul vandag glad nie suid van die Kalahari gewaar word nie.

Uit „Die Huisgenoot“

net nog — nur noch; bont — fleck; op prys stel — schätzen; karos — Decke (aus Fellen); slinks — schlau; lief vir — vernarrt in; voël — Vogel; beet kry — erhaschen; dop — Schale; oplet — aufpassen, beachten; slim — klug; stamp — stoßen; somaar (auch sommer) — einfach; vinnig — schnell; volop — zahlreich; vandag — heute; glad nie — gar nicht; Suidwes — (Deutsch-)Südwestafrika.

2. Ek sing van die Wind

Ek sing van die wind wat te keer gaan;
Ek sing van die reën wat daar val;
Ek sing van ons vaal ou Karoland;
Van blomme wat bloei by die wal;

Van water wat bruis oor die klippe;
Van duikers wat draf oor die veld;
Van voëls wat daar sing in die bossies —
Maar nooit nie, nee nooit nie, van geld!

Vir my sing maar liewers van blomme;
Van al wat die vlei laat verkleur;
Van al wat die sonskyn laat spartel;
Van voorjaar en najaar se geur;
Vir my sing maar liefs van die water;
Van duikers wat draf oor die veld;
Van rotse en branders en wolke —
Maar nooit nie, nee nooit nie, van geld!

C. Louis Leipoldt (1880 —)

2. Ek sê fan di vent

<i>ek sê fan di vent wat tke:rxan</i>	<i>ver mæi sê ma'r livêrs fan bloma</i>
<i>ek sê fan di re'an wat da'r fal</i>	<i>fan al wat di flæi la't ferkle:r</i>
<i>ek sê fan o's fa'l æu karo'lant</i>	<i>fan al wat di sonskæin la't spartel</i>
<i>fan bloma wat blui bæi di val</i>	<i>fan vo'rja:r æ na'ja:r sê xæ:r</i>
<i>fan vater wat brøys o'r di klæpæ</i>	<i>fær mæi sê ma'r li'fs fan di va'ter</i>
<i>fan døykêrs wat draf o'r di felt</i>	<i>fan døykêrs wat draf o'r di felt</i>
<i>fan fo'els wat da'r sê æn di bæs</i>	<i>fan rotsæ em-brandêrs æ vølkæ</i>
<i>ma'r no'it ni, ne: no'it ni fan xelt.</i>	<i>ma'r no'it ni, ne: no'it ni fan xelt.</i>

se lui leipolt.

c) Anrede im Afrikaans — Manier van toespraak in Afrikaans

1. Unter der Burenbevölkerung äußert sich das Gefühl der Zusammengehörigkeit in den noch viel gebrauchten Anreden mit Oom, Tant, Neef, Niggie, Boet (Boeta, Boetie).

Beisp.: Goeienaand, tant Letta, kan Tante vir my sê, of oom Niklaas by die huis is?

Kom binne, Koos, ek dink so, oom Niklaas het 'n halfuur gelede uit die dorp teruggekom. Gaan sit, asseblief. Ek sal (vir) oom Niklaas gaan roep.

Baie dankie, tant Letta.

2. Frauen redet man im allgemeinen an: Verheiratete mit **Mevrou**, Ledige mit **Juffrou** (Mejuffrou)¹⁾. Der Titel des Mannes wird nie hinzugefügt.

¹⁾ Unter engl. Einfluß ist der Gebrauch von Miss, Mistress und Madame sehr verbreitet.

Kleinere Mädchen redet man mit **meisie**, **dogter(tjie)** an. Rosenname für junges Mädchen ist **nooi** (**nooi[e]ntjie**). Das Dienstmädchen heißt **diens-meisie**.

Das Wort **meid** findet nur für farbige weibliche Dienstboten Anwendung.

Für die Mutter Gottes sagt man **Jonkvrou** oder **Diensmaag**: Die Jonkvrou Maria oder Die Diensmaag van die Here.

3. Männer redet man in allen Ständen mit **Meneer** (H. Menere) an. Bei Ansprachen gebraucht man **Dames en Here** (Meine Damen und Herren).

Für Knaben gebraucht man im allgemeinen (**my**) **seun**.

Wo der Titel in der Anrede gebraucht wird, fällt durchgängig das Wort **Meneer** fort. So werden im bürgerlichen Leben der Arzt, Professor oder Geistliche nur mit dem Titel angeredet: Professor, Dokter, Dominee (evang. Geistlicher), Pastoor (kathol. Geistlicher). Aber: **Meneer** die Voorzitter, **Meneer** die Administrateur usw.

Beisp.: **Môre**, Generaal, hier het ek 'n boodskap vir Generaal.

Baie dankie, Veldkornet, hoe gaan dit?

Nog goed, Generaal, dankie.

Kom sit hier, Dominee, ek sal bly wees, as u dr. Pretorius geselskap wil hou.

Is Dokter môre tuis?

Née, Dominee, ek sal nie in die stad wees nie.

Wil Mevrouw tee of koffie hê?

Ek sal graag 'n koppie tee wil hê, Juffrou, asseblief!

Ek sien neef Jan vandag in die straat. Toe sê ek: a-nee-a

Neef, waar is nig Sarie?

Née, neef Andries, Sarie is met vakansie aan die kus.

4. Die Weißen haben den Farbigen gegenüber sowie auch diese für die Weißen und auch unter sich ihre eigenen Anredeformen.

Die Weißen nennen die farbige Frau: **ai(a)**,

den farbigen Mann: **outa**, (**ou**)**tata**,

den farbigen männl. Dienstboten im allgemeinen: **booi** (**boy**) (oder kurze Namen wie **Piet**, **Sixpence**, **Sara** usw.),

den kleinen schwarzen Jungen: **klonkie** (von klein **jongetjie**),

das kleine farbige Mädchen: **klemmetjie** (**klein-meidjie**),

die Schwarzen im allgemeinen: **swart skepsels** (Geschöpfe).

Die Farbigen reden die Weißen an: den Herrn mit **Baas**, **Oubaas**,

Kleinbaas (**Basie**),

die Frau oder Tochter des Hauses mit **Nonna**, **Nonnie**, **Nooi**,

Kleinnooi.

Beisp.: In die koelte van die stal is ai Griet besig met seepkook.
 „Hoe lyk dit hier, aia?“ vra die huisvrou.
 „My Nooi, dis baie warm,“ kla die ou skepsel¹⁾.

d) Das Reflexivpronomen — Die wederkerende Voornaamwoord

Als rückbezügliches Fürwort dient das als Objekt gebrauchte persönliche Fürwort: Die kind was **hom** (Das Kind wäscht sich). Die vrou het **haar** verbrand (Die Frau hat sich verbrannt). Bei sächlichen Subjekten wird nicht **dit** sondern **hom** (Pl. **hulle**) gebraucht.

Ann.: (i) Wie bei Subst. wird die Präp. **vir** sehr oft mit Pron. gebraucht, auf die das Sb. direkt Bezug nimmt, also eigentlich keine Präp. erfordert: Ek sal **vir** jou antwoord (Ich werde dir antworten). Vra **vir** Pa (Frage Vater). Zu beachten ist, daß diese Konstruktion nur für Pronomina mit Bezug auf Personen gilt.

(ii) Zur Verstärkung der Identität wird dem Personal- wie Reflexivpronomen oft das Wort **self** hinzugefügt: **Eksself** het die bok geskiet (Ich [selbst] habe die Antilope geschossen). Hy het **homself** daarvan kan oortuig (Er hat sich [selbst] davon überzeugen können).

e) Das reziproke Pronomen — Die wederkerige Voornaamwoord

Die Form des gegenseitig-bezüglichen Fürwortes ist **mekaar** (einander). Es wird häufiger als im Dt. gebraucht, d. h. es wird stets gebraucht, wenn eine Gegenseitigkeit ausgedrückt wird: Die kinders het **mekaar** geslaan (Die Kinder haben sich [einander] geprügelt). Ons het **mekaar** gesien (Wir haben uns [einander] gesehen).

2. Das Possessivpronomen — Die besittlike Voornaamwoord

Das besitzanzeigende Fürwort kann entweder adjektivisch oder substantivisch gebraucht werden.

1. adjektivisch: Einzahl

my	mein
jou (u)	dein (Ihr)
sy, se	sein
haar, se	ihr
sy, se	sein

Mehrzahl

ons (onse)	unser
jul(le) (u)	euer (Ihr)
hul(le), se	ihr

2. substantivisch: Einzahl

myne	meine
jou(n)e (u)	deine (Ihre)
syne	seine
hare	ihre
syne	seine

Mehrzahl

ons s'n	unsere
julle s'n	eure (Ihre)
hulle s'n	ihre

¹⁾ Aus G. Bruwer, Bodemvas, Nas. Pers. Bep. Kapstadt 1929. S. 152.

Ann.: (i) Neben **ons** kommt auch noch die Form **onse** (1. Pers. Pl. adjekt.) vor. Diese Form wird gebraucht, wenn man das Wort besonders betonen oder damit ein Gefühl des Stolzes zum Ausdruck bringen will: **Onse** Jan is 'n baasskutter (Unser Johann ist ein Meisterschütze). **Onse** Vader (onse God) woon in die Hemel (Unser Vater [unser Gott] wohnt im Himmel).

(ii) **Se (sy), haar (hul)** sind besitzanzeigende Pron., die auf das unmittelbar vorangehende Subst. zurückweisen und zur Bildung des Genitivs im Afr. gebraucht werden. (Vgl. die nbl. Form: Jan z'n vader und die deutsche Wendung, die Luther, Lessing, Goethe, Schiller u. a. zuweisen noch gebrauchen: Das ist meinem Vater sein Haus): Pieter se boek lê op die lessenaar (Pieters Buch liegt auf dem Pult). Zu beachten ist, daß **se** sowohl im Sing. wie auch im Pl. gebraucht wird. Dis die Kaffers se werk (Das ist die Arbeit der Schwarzen).

(iii) Die subst. gebrauchten Possessivpronomina werden ohne Artikel geschrieben: Hierdie hoed is myne (Dieser Hut ist der Meine). 'n Ander se opinie is soveel werd as joue (Die Meinung eines anderen ist soviel wie die Deine wert).

Übungen — Oefeninge

a) Lies und übersehe!

Ons gaan dorp-toe. Gaan julle saam (met ons)? — Née, dankie, dis vandag Moeder se verjaarsdag. — Koos is die jongste seun van ons nuwe onderwyser. — Dit is my skryfboek. — Is dit jou potlood? Ja, dis myne. — Daar kom ons buurman se twee dogters. Hul(le) moeder is op reis Europa-toe. — Hier hang my hoed. Is dit joue? (Behoort dit aan u?) Née, Oom, dis Oom s'n. — Sê vir Oupa, ons wil groet. — Ek sê (vir) julle, dit sal môre reën. — My pa se broer is hul(le) vader. Sy suster is siek, sy is verkoue. — Dis jul(le) skuld dat ons die trein nie gekry het nie. Née, ek dink, dis ons s'n. — Die kind wat die eerste prys in sy skool behaal het, is gelukkig. Sy ouers is baie tevrede met hom. — „Ons liggaam het ons om mee te sterwe, onse siel om mee te lewe“ (Langenhoven).

dorp-toe¹⁾ — zum Dorf; verjaarsdag — Geburtstag; buurman — Nachbar; groet — grüßen (hier im Sinne von Abschied nehmen); siek — krank; verkoue wees — erkältet sein; liggaam — Körper; siel — Seele.

b) Unterstreiche sämtliche Personal- und Possessivpronomina und gib von jedem die entsprechende Singular- oder Pluralform an!

¹⁾ Man unterscheidet: Ek gaan huis-toe (ich gehe heim). Ek gaan na ons huis toe (ich gehe zu unserem Haus). Ek gaan boontoe, ondertoe usw. (ich gehe nach oben, nach unten usw.).

Refeftië — Leesoefeninge

1. Die Vloek van die Farao

Dit lyk of daar werklik 'n vloek rus op die mense wat gehelp het met die opgrawings van die Egiptiese koning Toetankamen. Diegene, wat die noodlot vir hulle deelneming aan die opening van Toetankamen se graf agterhaal het, is: Lord Carnarvon, wat die geld vir die opgrawings verskaf het en enige weke na die opening van die grafkamer gesterf het; verder Archibald Douglas, wat die Roentgenfoto van die koning se mummie gemaak het; Professor Lafleur, van die Mc. Gill Universiteit, wat die graf besoek het; Evelyn White het selfmoord gepleeg en het 'n brief agtergelaat, waarin hy sê dat hy glo dat die vloek hom agterhaal het; die Franse argeoloog, Benedite, en sy kollega, Casanova, wat aan die ondersoek deelgeneem het; Kolonel Herbert, 'n swaer van Lord Carnarvon, wat ook by die opening van die graf teenwoordig was; die Amerikaanse spoorwegmagnaat, Jay Gould, wat kort na 'n besoek met Lord Carnarvon aan die graf aan longontsteking gesterf het; Prins Ali Fahmy Bei, 'n ryk Egiptenaar, wat onder geheimsinnige omstandighede doodgeskiet is, kort na sy besoek aan die graf; verder sy private sekretaris. Juffrou Greeby, 'n dame uit die Amerikaanse hoë kringe, het na sy die graf besoek het, selfmoord gepleeg. Dr. Carver, wat by die opening van die graf gehelp het, het later in 'n motorongeluk omgekom; verder nog ses Franse ondersoekers en joernaliste wat Toetankamen se graf beskrywe het.

Die twintigste slagoffer van die vloek is Lord Westbury, 'n bekende aristokraat uit Londen, wat 'n rukkie gelede selfmoord gepleeg het. In 'n brief wat hy agtergelaat het, skryf hy: „Ek kan die vloek nie meer langer verdra nie.“

Uit „Die Huisgenoot“

noodlot — Schicksal, Los; glo — glauben; swaer — Schwager; longontsteking — Lungenentzündung; later — später; slagoffer — Opfer; agterlaat — hinterlassen; verdra — ertragen.

2. Dis Al

Dis die blond,
dis die blou:
dis die veld,
dis die lug;
en 'n voël draai bowe in eensame vlug —
dis al.

Dis 'n balling gekom
oor die oseaan,
dis 'n graf in die gras,
dis 'n vallende traan —
dis al.

J. F. E. Celliers (1865 —)

3. Das Demonstrativpronomen — Die aanwysende Voornaamwoord

Das hinweisende Fürwort kann substantivisch und adjektivisch gebraucht werden:

1. substantivisch (Sing. u. Pl.):

dié een	}	diese, dieser, dieses (dies), diese
hierdie (een)		
daardie (een)		jene, jener, jenes, jene
dit (auch für geschlechtl. Obj. im Sing.)		das

Beisp.: Dié een het gesê (Dieser sagte): dit vergeet ons nie. (das vergessen wir nicht).

2. adjektivisch (Sing. u. Pl.):

hierdie	diese, dieser, dieses, diese
daardie	jene, jener, jenes, jene
dié	jenes

Beisp.: Hierdie man is blind (Dieser Mann ist blind); Daardie berg is hoog (Jener Berg ist hoch).

Anm.: (i) Hierdie bezieht sich stets auf das Nächststehende, daardie auf das Entferntere: Hierdie wa is ons s'n, daardie (een) is Oom s'n (syne) (Dieser Wagen ist unserer, jener ist der des Onkels). Wie is dié man? (Wer ist jener Mann?). Ons luister na dié, wat die waarheid sê (Wir hören auf den, der die Wahrheit sagt).

(ii) Folgende Formen, die in festen Satzwendungen vorkommen, sind als nbl. Erbgut zu betrachten: dees, dese, deus, dus: Vandesejaar (Deesjaar, Deusjaar) is ek vyftig jaar oud (In diesem Jahr bin ich 50 Jahre alt). Dese und dat kommen nur in den feststehenden Wendungen dese en gene (diegene), dit en dat vor: Ons het oor dit en dat gepraat (Wir haben über dies und jenes gesprochen).

(iii) In den aus dem Nbl. übernommenen Wörtern dergelyke, derhalwe, dermate, desnieteenstaande sowie in des te beter, des te slegter usw. haben die Beugungsformen der und des demonstrative Eigenschaft.

(iv) Typisch afrikaans ist der Gebrauch von die in Satzbildungen, in denen sich dieses Pron. auf einen ganzen Satz bezieht: Dit het baie gereën. Dis dié, wat ek nie kan kom nie. (Es hat viel geregnet. Das ist der Grund, weshalb ich nicht kommen kann).

(v) Hinweisend sind auch die Wörter so'n und soortgelyke. Sie werden nur adjektivisch gebraucht: So'n droogte het ons lank nie gehad nie (Solche Trockenheit haben wir lange nicht gehabt). Dis 'n soortgelyke siekte (Es ist eine ähnliche Krankheit). Sulke und dergelyke kommen subst. und adj. vor: Sulke woorde maak 'n diep indruk (Solche Worte machen einen tiefen Eindruck). Jy vind baie sulkes (Du findest viele derartige).

(vi) Dieselfde deutet auf ein bekanntes Subst. und wird substant. und adjekt. gebraucht: Dieselfde bok van gister het ek nou net raakgeloop (Dieselbe Antilope von gestern habe ich soeben getroffen). Die man wat my nou net besoek het, is dieselfde as van verlede week (Der Mann, der mich soeben besucht hat, ist derselbe von voriger Woche).

4. Das Relativpronomen — Die betreklike Voornaamwoord

Die bezüglichlichen Fürwörter im Afr. sind: **wat** und **wie**. Sie werden substantivisch gebraucht.

Beisp.: Die vrou **wat** oorlede is, is sy moeder (Die Frau, die gestorben ist, ist seine Mutter). Die seun **wat** daar loop, is my broer (Der Junge, der dort geht, ist mein Bruder).

Das Relativpronomen **wie** kommt vor:

- a) in Verbindung mit **se**, um das Besitzverhältnis von Personen anzudeuten: Die boer, **wie** se huis afgebrand is, is my Oom (Der Bauer, dessen Haus abgebrannt ist, ist mein Onkel);
- b) in Sätzen, wo das Pron. nicht auf eine bestimmte Person Bezug nimmt: **Wie** soek, sal vind (Wer sucht, der findet [wörtl.: Derjenige, welcher sucht...]);
- c) im Zusammenhang mit einer Präp.: Dis die man van **wie** ons die huis gekoop het (Das ist der Mann, von dem wir das Haus gekauft haben).

Ann.: Die Konstruktion: Präp. + **wie**, **wat** kann immer durch die Konstruktion **waar** + Präp. ersetzt werden. Der Gebrauch von Pronominaladverbien ist im Afr. häufiger als im Dt.: Die hal, **waarmee** die kind speel... (Der Ball, mit dem das Kind spielt...). Letztere Konstruktion ist sogar der ersteren vorzuziehen, zumal die Konstruktion mit **wie** niemals mit Bezug auf Sachen angewandt wird. In diesem Fall gebraucht man **waarvan**, **waaraan**, **waarmee**, **waarop** usw.: Die gevaar, **waarvan** ons praat, bedreig ons almal besser als: Die gevaar, **wat** ons van praat... (Die Gefahr, von der wir sprechen, bedroht uns alle). Die plek, **waaraan** die kind die meeste dink, is sy tuiste (Der Ort, an den das Kind am meisten denkt, ist sein Zuhause [seine Heimat]).

5. Das Interrogativpronomen — Die vraende Voornaamwoord

Die fragenden Fürwörter sind:

a) für Personen:	wie	wer
b) für Sachen:	wat	was
c) für beide:	watter (waffer)	(een) welcher

Beisp.: **Wie** praat daar? (Wer spricht dort?) — **Wat** is dit? (Was ist das?) — **Watter** een is die beste? (Welcher ist der beste?) Nur **watter** (waffer) kann adjektivisch gebraucht werden: **Watter** leerling het sy les geleer? (Welcher Schüler hat seine Aufgabe gelernt?)

- Ann.: (i) Der Besitz wird durch **se** nach **wie** oder **wat** angedeutet: **Wie** se hond is dit? (Wessen Hund ist das?) — **Wat** se lawaai is dit? (Was ist das für ein Spektakel?)
- (ii) Kommt die Konstruktion mit einer Präp. vor, so wird **wat** durch **waar** + Präp. ersetzt: **waarvan**, (vir **wat**), **waarvoor**, **waarom** (hoe-kom) usw.; **Waarmee** het julle gereken? (Womit habt ihr gerechnet?)

6. Das Indefinitpronomen — Die onbepaalde Voornaamwoord

Unbestimmte Fürwörter sind:

'n mens	man	almal (algar)	alle (zusammen)
iedereen	ein jeder	dit	dies, das, es
elke	jeder	sommige, party	einige
elkeen	jeder	'n sekere	ein gewisser
enigeen	jeder (irgend ein)	die mense	die Leute
iemand	jemand	g'n mens	kein Mensch
niemand	niemand	geen een	keiner
iets	etwas	albei	beide
niks	nichts	ons	unsereiner
alles	alles	wie	wessen
wat	etwas, ein bißchen	hulle	die Leute

Beisp.: G'n mens weet dit (Kein Mensch weiß es). Dit sneeu (Es schneit). Ek wil niemand sien nie (Ich will niemanden sehen).

Ann. (i) Als unbestimmtes Fürwort ist ('n)mens sehr gebräuchlich. Im Gegensatz zum Dt. kann 'n mens auch als Objekt gebraucht werden: Dis nie mooi om 'n mens so te handel nie (Es ist nicht schön, jemanden so zu behandeln).

(ii) 'n Mens kann auch Bezug auf den Redner selbst oder auf die angeredete Person haben. Der Redner kann sich selbst damit bezeichnen, wenn er sagt: 'n Mens kan jou kwaad maak oor daardie stout kind (eigentlich: Ich kann mich so böse über das ungezogene Kind machen).

Übungen — Oefeninge

a) Bestimme sämtliche Pronomina!

Ons woon in Duitsland. — My vader is 'n staatsamptenaar. — Hy is gebore in Berlyn. — In die klas moet julle nie te veel raas nie. — Hierdie appelboom is al oud, hy dra nie baie vrugte nie. — Wie kom daar aan? Dis my broer. — Die droogte vanjaar in die noorde van Suid-Afrika was verskriklik; daarby kom nog die sprinkaanplaag. — Die voordrag was baie belangrik. Ek het my nie verveel nie. — Die honde, wat daar oor die pad loop, het mekaar gebyt. — Hierdie boek behoort aan my. — Daar woon ons onderwyser. — Dis jou skuld dat ons die trein nie kon haal nie. — Dis tyd dat die boere hulle skape laat skeer. — Hierdie huis is ons s'n. Daardie plaas is oom s'n. — Hierdie boom groei

vinnig, maar daardie (een) baie stadig. — Dit is almal rose wat ons verlede jaar geplant het. — Wanneer ons saans op die stoep sit, gesels ons oor dit en dat. — Dit het baie gereën. — So'n maer bees wil ek nie koop nie. — Wie sit daar op die bank? — Dis oom Jan, ons buurman. — Watter bees het hy gekoop? Ek kan nie sê watter een nie, ek dink die rooie of die bonte. — Wie se perd is dit? — Dis vader s'n. — Die student wat vlytig werk, behaal sukses. — Die toring van die nuwe kerk wat in die dorp gebou is, kan 'n mens al van ver af sien. — Dis die boek waarvan ek jou vertel het. — Die aardbewing in Suid-Amerika is die grootste ramp wat ons ooit van gehoor het. — Dit reën, ons kan môre waarskynlik begin ploeg. — Almal is welkom. — 'n Mens kan in die oggend nooit weet wat in die aand sal gebeur nie. — Niemand weet waar hy sal sterf nie. — Al die skoolkinders gaan vandag huis-toe. Sommige bly egter in die dorp. — Totsiens, bly algar mooi gesond!

b) Grêpe die Pluralformen der Bron. durch Singulare und umgekehrt!

c) Grêpe die dt. Bron. durch entsprechende afrikaanse!

(Wessen) hoed hang aan die rak? (Jeder) leerling gee (sein) werk aan die onderwyser. (Man) hoor dikwels dat hierdie werk baie moeilik is. Waar is (je) (Sie) is (alle) dorp-toe. Is (es dein) potlood? Nee, dis (jeiner). (Diejer) is (meiner) en (jener) is (eurer). (Was) staan daar voor (dem) huis? Dis (der) ossewa, (dessen) wile stukkend is. Is daar (jemand) van (den) Kaffers in (dem) tuin? Nee, daar is (jeiner) nie. (Die Leute) sê, (es) sal môre reën. Goed so, dan kan (wir) al (unfere) mielielande begin ploeg. (Jedes) huisie het (sein) kruisie.

Bevestigende — Leesoefeninge

1. Pretoria

Pretoria — die stad van historiese gebeurtenisse, sierlike geboue en skilderagtige blomtuine — het reeds die opregte bewondering van meer as een wêreldreisiger afgedwing. Daar heers 'n atmosfeer van stille rustigheid en akademiese waardigheid. Dit is klaarblyklik 'n hoofstad, sowel om sy voorkoms as om die indruk wat hy op 'n mens maak, en die stad besit daardie onverklaarbare eienskap wat hom dadelik in die smaak van die besoeker laat val. Dit is hierdie geheime aantrekkingskrag wat 'n Amerikaanse toeris die volgende

opmerking laat maak het: „Dit is die volmaakste stad en die plek waar ek graag wil woon.“

Die stad self is feitlik 'n blomtuin; kolle rooi en geel kannas, lang rye jakarandas met hul fyn purper bloeisels, groen grasperke en kleurryke roostuine is orals te sien.

Die Uniegebou, wat die eintlike setel van die regering van Suid-Afrika is, verrys statig en indrukwekkend uit sy verhewe ligging op die Meintjieskop-heuwel buite die stad. Dit is 'n bouwerk wat bewondering en eerbied afdwing. Op boukundige gebied is daar nie 'n mooier gesig in Suid-Afrika nie, en wat betref die waardigheid van sy ligging is dit heel waarskynlik dat die Uniegebou geen gelyke het onder die staatsgeboue van die wêreld nie. Op sigself regverdig die Uniegebou 'n besoek aan Pretoria.

Uit „Die Huisgenoot“

gebeurtenis — Ereignis; skilderagtig — malerisch; opregte — aufrichtige; rustigheid — Ruhe; waardigheid — Würde; voorkoms — Aussehen; smaak — Geschmack; aantrekkingskrag — Anziehungskraft; volmaak — vollkommen; feitlik — tatsächlich; kolle — Büschel; purper — lila; eintlik — eigentlich; orals — überall; verrys — sich erheben; statig — würdevoll; ligging — Lage; heuwel — Hügel; buite — außerhalb.

2. Raaïfels — Rätsel

1. Wat is klein in Kaapstad, wat groot is in Pretoria? (Die letter p.) (Die letter p.)
2. Ek het 'n perdjie, hoe verder hy loop, hoe korter word sy stertjie? (Naal en garing.) (Naal en garing.)
3. Hier kiek-kiek, daar kiek-kiek, woerts in die hoekie? (n Besem.) (n Besem.)
4. Wat word met water gewas, wat die son nie kan droog maak nie? (Botter.) (Botter.)
5. Wat loop op hulle koppe in die kerk? (Skoenspykers.) (Skoenspykers.)
6. As 'n koei £ 15 kos, waarop kom die kalf dan te staan? (Op sy pote.) (Op sy pote.)
7. Vir wie is die koning verplig om sy hoed af te haal? (Vir die haarsnyer.) (Vir die haarsnyer.)
8. Vier loop in die pad, vier hang in die pad, twee jaag honde weg, een jaag vlieg weg? (n Koei.) (n Koei.)
9. Wat het ek, maar wat my vriende meer gebruik as ekself? (My naam.) (My naam.)
10. As 'n kraai 'n jaar oud is, waarheen vlieg hy dan? (Na sy tweede jaar.) (Na sy tweede jaar.)

3. Afrikaanse Volksliedjies

a) O Boereplaas

(Melodie: „O Tannenbaum . . .“)

O boereplaas, geboortegrond,	O moederhuis, waar ooit so tuis?
Jou het ek lief bo alles.	Jou het ek lief bo alles.
Al dwaal ek heel die wêreld rond,	Die wêreld rykdom, prag en praal,
Waar so gelukkig, so gesond?	Kan jou verlies my nooit betaal.
O boereplaas, geboortegrond,	O moederhuis, waar ooit so tuis?
Jou het ek lief bo alles.	Jou het ek lief bo alles.

O moedertaal, o soetste taal,
Jou het ek lief bo alles.
Van al die tale wat ek hoor,
Niks wat my siel ooit so bekoor.
O moedertaal, o soetste taal,
Jou het ek lief bo alles.

b) Die ou Meulstroom

Ek dink weer aan die dae, nou reeds lank verby,
Toe jy en ek beloof het mekaar getrou te bly.
Jou hare is nou silwer, maar toe was dit nes goud,
Ek sal dit nooit vergeet nie, al word ek nog so oud.

Koor: Daar by die ou meulstroom,
By die wilgerboom,
Eers ontmoet ek jou,
Met jou oë blou.
By die meulstroom daar
Word ek eers gewaar,
Hoe ek jou min,
My koningin,
By die ou meulstroom.

Die ou meul staan nou doodstil, en draai nie meer rond,
Die wilg is lank verdor al en lê nou op die grond.
Maar ons twee bly dieselfde, ons liefde brand nog klaar,
Al leef ons nou tesame byna veertig jaar.

Koor: Daar by die ou meulstroom . . .